

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ КИЄВО-ПЕЧЕРСЬКИЙ
ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНИЙ ЗАПОВІДНИК

ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ І ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ

МУЗЕЙНА ПЕДАГОГІКА – проблеми, сьогодення, перспективи

*Матеріали П'ятої науково-практичної конференції
(28–29 вересня 2017 р.)*

КИЇВ – 2017

Беззуб Юрій Віленович

старший викладач

Інститут післядипломної педагогічної освіти
Київського університету імені Бориса Грінченка

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ТА ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ ЗАСОБАМИ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Філософія освітньої реформи в Україні полягає в тому, що сучасній дитині недостатньо дати лише знання, важливо навчити користуватися ними. Знання та вміння, взаємопов'язані з ціннісними орієнтирами учня, формують його життєві компетентності, потрібні для успішної самореалізації в житті, навчанні та праці [1, 10].

Компетентність трактується як динамічна комбінація знань, способів мислення, поглядів, цінностей, навичок, умінь, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно провадити професійну або подальшу навчальну діяльність [2, 2].

Серед ключових компетентностей для життя чільне місце належить соціальній та громадянській компетентностям. Під ними розуміються усі форми поведінки, потрібні для ефективної та конструктивної участі у громадському житті, в сім'ї, на роботі; уміння працювати з іншими на результат, попереджати і розв'язувати конфлікти, досягати компромісів; повага до закону, дотримання прав людини і підтримка соціокультурного різноманіття.

Для формування компетентностей необхідне нове освітнє середовище, яке забезпечить відповідні умови, засоби і технології для навчання учнів і поза приміщенням навчального закладу – в сучасних музеях, лабораторіях, обсерваторіях, із доступом до відкритих навчальних курсів та інших ресурсів [1, 29]. За таких умов музейна педагогіка може стати дієвим засобом формування соціальної та громадянської компетентностей учнів.

Мета статті – висвітлення можливостей музейного середовища у формуванні соціальної та громадянської компетентностей учнів на прикладі експозиції та діяльності музею Лесі Українки в Києві.

На нашу думку, важливим є усвідомлення вчителями, батьками й учнями того факту, що потенціал цього музею набагато ширший, аніж висвітлення видатної постаті в українській літературі кінця XIX – початку XX ст. Насправді музей є місцем пізнання епохальних процесів в історії України, які очевидно можна узагальнити як формування модерної української нації в другій половині XIX–XX ст.

Досвід проведення в музеї занять з педагогами на курсах підвищення кваліфікації в ППО Київського університету імені Бориса Грінченка та відгуки вчителів свідчать, що музейні матеріали про родину Косачів сприяють вихованню учнів на загальнолюдських цінностях, зокрема морально-етичних (гідність, чесність, справедливість, турбота, повага до життя, повага до себе та інших людей), соціально-політичних (свобода, демократія, культурне різноманіття, повага до рідної мови і культури, патріотизм, шанобливе ставлення до довкілля, повага до закону, солідарність, відповідальність) тощо. Особистість і родина Л. Українки виступає своєрідним зразком плекання української ідентичності. Використання музейного простору допомагає формуванню цілісної особистості учня, всебічно розвиненої, здатної до критичного мислення; патріота з активною позицією.

Очевидно, в музеї насамперед доцільно проводити уроки і заходи з української літератури. За оновленими навчальними програмами постать і творчість Л. Українки вперше вивчається в 6 класі у блоці “Я і світ”. Він включає поезії “Мрії”, “Як дитиною, бувало...”, “Тиша морська”, дитинство поетеси, роль родини в її вихованні, неповторний світ дитинства в поезіях, образ мужньої, сильної духом дівчинки, її життєрадісний погляд на світ, вільнолюбство, впевненість, гармонію людини і природи. Учні усвідомлюють необхідність бережливого ставлення до природи (ключова компетентність) та потребу плекати любов до батьків, родини; формування мужності, цілеспрямованості, наполегливості, прагнення до самоосвіти (емоційно-ціннісне ставлення) [3, 32].

У 8 класі вивчаються поезії Л. Українки “Давня весна”, “Хотіла б я піснею стати...”, “Давня казка”. Літературна частина експозиції музею ілюструє силу духу поетеси, потужне ліричне начало, романтичність, оптимізм, ідею вільної творчості, духовної свободи людини, а також проблеми і мотиви щодо ролі митця в суспільстві, служіння музи й народові, суть людського щастя (ліро-епічна поема “Давня казка”). Учні вчать проводити аналогії із сучасним життям, використовують комунікативні стратегії для формування власної позиції, усвідомлюють, що сила духу – конструктивне начало в житті [3, 53-54].

Завершальна літературна зустріч із Л. Українкою в музеї (за проектом оновленої програми) може відбуватися в 10 класі у розділі “Образне слово поетичного модернізму. Загальнолюдське, національне, особисте”. Вона включає життєвий і творчий шлях поетеси (поглиблено); роль культурного оточення й самоосвіти у формуванні світобачення письменниці. Крім того, збірку поезій “На крилах пісень”, основні цикли поезій; “*Contra spem spero!*” як світоглядну декларацію сильної вольової особистості; призначення поета й поезії, мужність ліричної героїні, автобіографічні мотиви (“Слово, чому ти не твердая криця...”). А ще відданість своїм мріям, наполегливе прагнення до мети (“Мріє, не зрадь”); зображення повені людських почуттів у вірші “Стояла я і слухала весну...”; драму-феєрію “Лісова пісня” з відображенням у ній конфлікту між буденним життям і високими пориваннями душі особистості, дійсністю і мрією [4, 19-20].

Музей дає можливість зрозуміти творчість Л. Українки в широкому мистецькому контексті (“Тіні забутих предків” М. Коцюбинського, музики улюблених композиторів поетеси – П. Чайковського, Ф. Шопена, Т. Шумана, Л. Бетховена, живопису І. Айвазовського, О. Мурашка та ін.). Учні усвідомлюють значення етичних норм в особистому та суспільному житті, формують прагнення дотримуватися їх у власному житті, вміння пов’язувати події художнього твору з реальним життям і робити висновки, навички критичного мислення (ключові компетентності). З погляду емоційно-ціннісного ставлення, виховується повага до життя-подвигу славетної українки, формуються переваги високої духовності над буденністю.

Музей відкриває широкі можливості для проведення уроків і заходів у рамках вивчення історії України. Тут лише анотуємо теми з відповідних програм з історії, до вивчення яких варто залучати музейний потенціал.

Зокрема, у 9 класі через родинне і громадсько-політичне середовище Л. Українки можна глибше зрозуміти громадський рух 1860–1890-х рр., зокрема діяльність Київської громади (з нею мав тісні стосунки батько поетеси П. А. Косач), ідеологію і тактику хлопоманства, діяльність молодих громад тощо (цьому аспекту присвячена частина музейних матеріалів) [5, 60-61].

Музейний простір надає широкі можливості для пізнання видатної постаті українського відродження О. П. Косач (Драгоманової) (матері поетеси); духовного наставника Л. Українки, ідеолога тогочасного українства М. П. Драгоманова (її дядька), якому присвячена окрема зала музею.

Активна участь Л. Українки в літературно-громадській роботі, тісні контакти з представниками кількох генерацій українських діячів, відображені в музеї, надають унікальні можливості розширити уявлення про В. Антоновича, М. Лисенка і М. Старицького та їхні родини, І. Нечуя-Левицького, А. Кримського та інших, особистість І. Франка в його стосунках з родиною

Косачів; стосунки наддніпрянських і західноукраїнських діячів; роль київської інтелігенції в розвитку українського руху та осучасненні суспільства; вплив заборонних актів російської імперської влади (Валуєвського циркуляру, Емського указу) на динаміку розвитку українського руху; програмні засади й форми організації українства на підставі публікацій його лідерів, офіційних документів, спогадів тощо [5, 61].

На окрему увагу заслуговують матеріали музею, які розкривають тему “Україна початку ХХ століття перед викликами модернізації”: політизацію та радикалізацію українського руху; проблеми консолідації української нації; самостійницьку й автономістську течії в національному русі; події революції 1905–1907 рр. в Україні, її вплив на активізацію українців у Російській імперії та оцінку подій Л. Українкою; український політичний і національно-культурний рух 1907–1914 рр. Окремо виділимо сюжети про вплив процесів модернізації на суспільне життя українців, зміни у світовідчутті людини, емансипацію жінки, особливості розвитку культурного життя, літератури, українського професійного театру, музики, романтичної й реалістичної школи живопису, модерну в малярстві тощо [5, 62-64].

Будинок і меморіальна частина музею є чудовим середовищем для вивчення повсякденного життя Києва, змін у міській забудові, дозвілля, розваг і задоволення культурних запитів.

Таким чином учні можуть поринути в епоху столітньої давнини, відчутти атмосферу, в якій мешкала родина Косачів у Києві.

Примітки

1. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи у 2016–2029 рр. // Офіц. сайт МОН України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/konczepczya.html>.

2. Проект Закону України “Про освіту” // Офіц. сайт МОН України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/gromadske-obgovorennya-zakonoprojektu-«pro-osvitu».html>.

3. Українська література 5-9 класи. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів // Офіц. сайт МОН України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://mon.gov.ua/content/Новини/2017/08/11/na-sajt-ukrayinska-literatura-5-9-z-chervonimdoc-\(2\).pdf](http://mon.gov.ua/content/Новини/2017/08/11/na-sajt-ukrayinska-literatura-5-9-z-chervonimdoc-(2).pdf).

4. Громадське обговорення програм 10-11-х класів. Українська література // Офіц. сайт МОН України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/gromadske-obgovorennya-program-10-11x-klasiv.html>.

5. Історія України. Всесвітня історія 5-9 класи. Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів // Офіц. сайт МОН України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/navchalni-programi-5-9-klas-2017.html>.